

2. Qodirova M.X. Zamonaviy dars va ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: 2019.
3. Xasanboyeva G. Adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv. – “Yangi O‘zbekiston” ilmiy-amaliy jurnali, 2022.
4. Mavlonova R. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010.
5. G‘ulomov A., Asqarova D. Adabiyot o‘qitish metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
6. Duysabayeva, D., & Asliyeva, S. (2025). O‘QITUVCHI VA O‘QUVCHI O‘RTASIDAGI MUNOSABATLAR VA ULARNING SAMARALI RIVOJI. *Central Asian Academic Journal of Scientific Research*, 3(1), 243-248.
7. Duysabayeva, Dilbar. "International Journal of Social Science Research and Review." (2022).
8. Jarasbayev, N. A. O. (2024). ZABUR TILIDAGI SHE'RIY METAFORALARNING TABIATI. *Academic research in educational sciences*, 5(Conference NUU 5), 293-296.
9. Jarasbaev N. A. O. QOZOQ TILI VA ADABIYOTINI O‘QITISHDA TALABALAR KOGNITIV FAOLIYATNI FAOLLASHTIRISH TA'LIMNING MUHIM OMILIDIR //Academic research in educational sciences. – 2021. – T. 2. – №. 3. – C. 1174-1181.

SOTSIOLINGVISTIK KOMPETENSIYANI ANEKDOTLAR ORQALI SHAKLLANTIRISH METODIKASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

**Zaripova Ziyodajon Rustam qizi,
Sattarova Dildora Raxmonkulovna,**
*Turizm fakuteti nemis tili kafedrasi o‘qituvchilari
Chirchiq davlat pedogogika universiteti*

Annotatsiya

Ushbu maqola talabalar sotsiolingvistik kompetensiyasini rivojlantirishda anekdotlardan didaktik vosita sifatida foydalanish metodikasini o‘rganadi. Maqolada sotsiolingvistik kompetensiyaning mohiyati, anekdotlarning sotsiolingvistik ahamiyati, ta'lim texnologiyalari va didaktikaning sotsiolingvistik kompetensiyani rivojlantirishdagi o‘rni, shuningdek, anekdotlardan foydalanish metodikasini rivojlantirish istiqbollari tahlil qilinadi. Anekdotlarni didaktik vosita sifatida qo‘llash sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirishda samarali va innovatsion yondashuvdir.

Kalit soʻzlar: sotsiolingvistika, sotsiolingvistik kompetensiya, anekdotlar, didaktika, ta'lim texnologiyalari, madaniyatlararo muloqot, metodika.

Abstract

This article explores the methodology of using anecdotes as a didactic tool in developing students' sociolinguistic competence. The article analyzes the essence of sociolinguistic competence, the sociolinguistic significance of anecdotes, the role of educational technologies and didactics in developing sociolinguistic competence, as well as the prospects for developing the methodology of using anecdotes. The use of anecdotes as a didactic tool is an effective and innovative approach to the formation of sociolinguistic competence.

Keywords: sociolinguistics, sociolinguistic competence, anecdotes, didactics, educational technologies, intercultural communication, methodology.

Zamonaviy til oʻqitish metodologiyasida talabalar sotsiolingvistik kompetensiyasini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Sotsiolingvistik kompetensiya talabalarga tilni nafaqat grammatik jihatdan, balki ijtimoiy va madaniy kontekstga mos ravishda ishlatish qobiliyatini beradi. Ushbu maqolada talabalar sotsiolingvistik kompetensiyasini rivojlantirishda anekdotlardan didaktik vosita sifatida foydalanish metodikasi koʻrib chiqiladi.

1. Sotsiolingvistik kompetensiyaning mohiyati va ahamiyati

Sotsiolingvistik kompetensiya – bu tilni nafaqat toʻgʻri, balki madaniyat, ijtimoiy norma va kontekstga mos ravishda ishlatish qobiliyatidir. Sotsiolingvistik kompetensiya quyidagi elementlarni oʻz ichiga oladi:

Tilning ijtimoiy funksiyalarini oʻrgatish: Talabalarga tilni turli ijtimoiy va madaniy kontekstlarda qanday ishlatishni oʻrgatish. Masalan, rasmiy va norasmiy vaziyatlarda qanday ifodalar va til vositalari ishlatilishini tushuntirish demakdir. Bunga nutqiy etiket, salomlashish va xayrlashish formullari, murojaat shakllari va boshqalar kiradi.

Madaniy farqlarni tushunish: Turli madaniyat vakillari oʻrtasida muloqot qilishda yuzaga kelishi mumkin boʻlgan farqlarni tushunish va ularni hisobga olish. Bu, ayniqsa, global miqyosda muloqot qiladigan shaxslar uchun muhimdir. Masalan, ba'zi madaniyatlarda koʻzga tik qarash hurmat belgisi boʻlsa, boshqalarida hurmatsizlik sifatida qabul qilinishi mumkin.

Pragmatik koʻnikmalarni rivojlantirish: Nutqiy aktlar, suhbatlashuv qoidalari va boshqa pragmatik hodisalarni oʻrgatish.

Ijtimoiy oʻzgaruvchanlikka moslashish: Tilning turli xil ijtimoiy guruhlar va vaziyatlarda qanday oʻzgarishini tushunish va moslasha olish.

Sotsiolingvistik kompetensiyani rivojlantirish talabalarga samarali muloqot qilish, madaniyatlararo tushunishga erishish va ijtimoiy jihatdan muvaffaqiyatli bo'lish imkonini beradi.

2. Anekdotlarning sotsiolingvistik ahamiyati

Anekdotlar sotsiolingvistik kompetensiyani rivojlantirish uchun qimmatli didaktik materialdir. Anekdotlar orqali talabalar quyidagi imkoniyatlarga ega bo'ladilar:

Tilning ijtimoiy va madaniy konteksti bilan tanishish: Anekdotlar ko'pincha ma'lum bir madaniyatga xos bo'lgan ijtimoiy normalar, qadriyatlar va urf-odatlar haqida ma'lumot beradi. Masalan, nemis anekdotlarida Till Eulenspiegel obrazi orqali nemis xalqining hazilga bo'lgan munosabati, ijtimoiy tanqidga moyilligi va chaqqonligi aks etadi. Bu talabalarga nemis madaniyatini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Turli ijtimoiy rollarni va munosabatlarni tushunish: Anekdotlardagi personajlar orqali turli ijtimoiy rollar (masalan, rahbar, xodim, do'st) va ular o'rtasidagi munosabatlar namoyon bo'ladi. Talabalar bu rollarni tahlil qilish orqali turli ijtimoiy vaziyatlarda o'zlarini qanday tutishni o'rganadilar. Masalan, bir anekdotda boshliq va xodim o'rtasidagi munosabatlar kulgili tarzda tasvirlangan bo'lsa, talabalar bu munosabatlarning ijobiy va salbiy tomonlarini ko'rib chiqishlari mumkin.

Til variativligini o'rganish: Anekdotlarda tilning turli xil uslublari, lahjalari va roliklari ishlatilishi mumkin. Bu talabalarga tilning o'zgaruvchanligini tushunishga va turli vaziyatlarda mos tilni tanlashga yordam beradi. Masalan, bir anekdotda adabiy til bilan birga sheva yoki jargon ishlatilgan bo'lsa, talabalar bu tillar o'rtasidagi farqni va ularning ishlatilish o'rnini o'rganadilar.

Yumorning sotsiolingvistik jihatlarini tahlil qilish: Anekdotlardagi yumorni tushunish uchun tilning ijtimoiy va madaniy kontekstini bilish talab etiladi. Yumor madaniyatga bog'liq bo'lishi mumkin va bir madaniyatda kulgili bo'lgan narsa boshqasida kulgili bo'lmasligi mumkin. Talabalar anekdotlardagi yumorni tahlil qilish orqali turli madaniyatlarning yumorga bo'lgan munosabatini o'rganadilar.

3. Ta'lim texnologiyalari va didaktikaning o'рни

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va didaktika sotsiolingvistik kompetensiyani rivojlantirish jarayonini yanada samaraliroq qilishi mumkin.

Ta'lim texnologiyalari: Onlayn ta'lim platformalari, interaktiv ta'lim metodlari, hamkorlikda o'rganish va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish talabalarning faol ishtirokini ta'minlaydi va ularning o'zaro muloqot qilish, fikr almashish va muammolarni birgalikda echish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Didaktika: Didaktika o'qituvchilarga sotsiolingvistik kompetensiyani rivojlantirish uchun amaliy strategiyalar va texnikalarni taqdim etadi. O'qituvchilar o'quvchilarni turli ijtimoiy vaziyatlarda tilni qanday ishlatishni o'rgatishlari kerak.

4. Anekdotlardan foydalanish metodikasini rivojlantirish istiqbollari

Anekdotlardan foydalanish metodikasini rivojlantirish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

Anekdotlarni tanlash: Talabalarning yoshiga, qiziqishlariga va til darajasiga mos keladigan anekdotlarni tanlash.

Anekdotlarni taqdim etish: Anekdotlarni qiziqarli va interaktiv tarzda taqdim etish (masalan, rolli o'yinlar, hikoyalar, multimedia vositalari yordamida).

Anekdotlarni tahlil qilish: Talabalarni anekdotlardagi ijtimoiy va madaniy ma'nolarni, til variativligini va yumorning sotsiolingvistik jihatlarini tahlil qilishga undash.

Anekdotlardan foydalanish: Talabalarni o'zlarining anekdotlarini yaratishga va ularni turli ijtimoiy vaziyatlarda qo'llashga undash.

Statistik tahlil: Anekdotlar yordamida sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirishning ilg'or metodikalarini aniqlash uchun statistik tahlil usullaridan foydalanish.

Anekdotlarni didaktik vosita sifatida qo'llash sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirishda samarali va innovatsion yondashuvdir. Anekdotlar o'quvchilarga nafaqat tilni o'rganishda, balki turli ijtimoiy va madaniy vaziyatlarda tilni to'g'ri qo'llashni o'rgatadi. Ushbu metodikaning samaradorligi o'quvchilarning tilni faqat grammatik jihatdan emas, balki pragmatik va ijtimoiy jihatdan ham to'g'ri ishlatish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Kelgusida ushbu mavzu bo'yicha yana tadqiqotlar o'tkazish va olingan natijalarni amaliyotga tatbiq etish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizov, A. A. (2006). Lingvodidakticheskie osnovy formirovaniya sociokul'turnoy kompetencii na urokax russkogo yazika v nacional'noy shkole. Toshkent: Fan.
2. Bauman, R. (2004). A world of others' words: Crosscultural perspectives on intertextuality. Blackwell Publishing.
3. Brown, H. D. (2007). Principles of language learning and teaching (5th ed.). Pearson Education. (Til o'rganish va o'qitish prinsiplari)
4. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. Applied linguistics, 1(1), 1-47.

5. Davies, C. (1990). Ethnic humor around the world. Indiana University Press. (Dunyo bo'ylab etnik yumor)
6. Hall, E. T. (1976). Beyond culture. Anchor Books.
7. Holmes, J. (2013). An introduction to sociolinguistics (4th ed.). Routledge.

TIL VA ADABIYOT O'QITISHDA MUAMMO VA YECHIMLAR

Abdisharipova Mahliyo,

UrDPI, Xorijiy filologiya kafedrasi o'qituvchisi
+998955452127 abdisharipovamahliyo@gmail.com

Sultanova Dilnura,

UrDPI, Xorijiy filologiya va adabiyoti (ingliz tili)
yo'nalishi talabasi
+998971373111 @dilnurasultanova039@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqola, til va adabiyot o'qitishda mavjud bo'lgan muammolarni tahlil qiladi va ularni hal qilish yo'llarini ko'rsatadi. O'zbekistonda til va adabiyot fanlarini o'qitishda talabalar va o'qituvchilar duch kelayotgan asosiy muammolar, o'quv dasturlarining eskirganligi, metodik xatoliklar, o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarlik darajasi va talabalarning til va adabiyotga nisbatan qiziqishining pastligi kabi masalalar ko'rib chiqiladi. Maqola, bu muammolarni bartaraf etish uchun bir qator yangi metodlar va yondashuvlar taklif qiladi.

Kalit so'zlar: til o'qitish, adabiyot ta'limi, pedagogik muammolar, echimlar, zamonaviy metodika, o'qituvchi malakasi, talaba motivatsiyasi, interaktiv ta'lim, texnologiya va ta'lim, o'quv dasturi

Аннотация

Данная статья анализирует проблемы, с которыми сталкиваются преподаватели при обучении языку и литературе, а также предлагает пути их решения. Рассматриваются основные проблемы, такие как устаревшие учебные программы, методические ошибки, недостаточная профессиональная подготовленность учителей и низкий интерес студентов к языку и литературе. Статья предлагает новые методы и подходы для решения этих проблем.